

VÝVOJ A VLASTNOSTI SPECIÁLNÍHO FILTRU PRO HASIČSKÉ ZÁSAHOVÉ VOZIDLO

VLASTIMIL SÝKORA, ČESTMÍR HYLÁK

MV GŘ HZS České republiky

Institut ochrany obyvatelstva, Na Lužci 204, 533 41 Lázně Bohdaneč

e-mail: vlastimil.sykora@ioolb.izscr.cz

ÚVOD

K ochraně před nebezpečnými látkami jsou používány buď *protiprachové* nebo *protichemické* filtry či jejich vzájemná *kombinace*. Filtry mohou mít různý *tvar* (válec, seříznutá kapka atd.), *velikost* (od malých používaných zejména v ochraně osob, až po velké určené pro kolektivní ochranu v krytech), *určení* (průmyslové, NBC), *množství sorbentu* (od několika desítek gramů až po kilogramy) a *složení* (určuje, na co daný filtr bude používán), popř. se mohou lišit dalšími požadavky na ně kladenými (materiál těla filtru, závit a jeho umístění, možnost sériového zapojení atd.).

Ochranné prostředky mohou být skombinovány buď pouze s jedním filtrem, např. v kombinaci s ochrannými maskami či kuklami nebo s více filtry, jako je tomu např. u dětských vaků, filtroventilačních jednotek (většinou 2 – 3 filtry či u speciálních typů s 5 – 7 filtry), popř. tzv. „směšovačů“ (určeny pro využití v improvizované kolektivní ochraně, s až 8 filtry).

ÚVOD

Běžně jsou filtry určeny buď pro *osobní ochranu* jednotlivce nebo pro *kolektivní ochranu* ve stacionárních zařízeních. Pro mobilní zařízení, jako jsou např. vojenská bojová vozidla a speciální záchranná a hasičská vozidla, jsou používány speciální filtry vyznačující se především vyšším obsahem sorbentu, vyšším průtokem vzduchu (s ohledem na přítomnost většího počtu osob ve vozidle) a speciálním připojením a umístěním ve vozidle. Vývoj, zkoušení a výroba takovýchto filtrů není jednoduchá, vyžaduje složitější zařízení a i vyšší cenové zatížení.

Ve spolupráci s firmou MOLPIR GROUP Olomouc byly vyvinuty a následně odzkoušeny pro takovéto použití filtry typu ABEK vyrobené firmou DELBAG Liberec. Filtry, resp. jejich sorpční kapacita, byly odzkoušeny dle **ČSN EN 12941**, a to na cyklohexan, amoniak, oxid siřičitý a sulfan.

EXPERIMENTÁLNÍ ZKOUŠKY

a) Použité přístroje, zařízení a pomocný materiál

Pro měření byly použity následující přístroje, zařízení a pomocný materiál:

- speciální komora vyrobená pro testování nestandardních filtrů,
- mísící zařízení SYCOS K DPG,
- peristaltická pumpa MFLEX,
- vysokotlaké čerpadlo AZURA P2,
- IČ spektrometr Gasmeter FTIR DX-4000,
- detektor MultiRAE,
- ventilátor SKF-240,
- průtokoměr TESTO 435-2,
- laboratorní stopky Hanhart,
- teploměr TESTO 0609,
- odběrové 25 l vaky.

EXPERIMENTÁLNÍ ZKOUŠKY

b) Testované filtry

Pro měření byl použit kombinovaný filtr KFMP 200 (obrázek 1) skládající se z ocelového pláště opatřeného ocelovými víky, které se před měřením demontovaly. Filtrační vložka byla zhotovena z papíru Lydall AX 6650, sorbent typu ABEK byl od firmy Pleisch v množství 8 kg. Hmotnost filtrů se pohybovala okolo 18 kg.

Obrázek 1 Filtr KFMP 2002

EXPERIMENTÁLNÍ ZKOUŠKY

c) Použité chemikálie

- cyklohexan C_6H_{12} , amoniak NH_3 , oxid siřičitý SO_2 , sulfan H_2S .

d) Způsob měření, podmínky

Pro měření byly použity 4 zkušební látky, z nichž jedna byla v kapalném a tři v plynném stavu. Díky těmto rozdílům bylo nutné měřící trať upravit tak, aby vždy vyhovovala požadovaným podmínkám.

EXPERIMENTÁLNÍ ZKOUŠKY

Měření cyklohexanu

Měřicí trať:

- mísící zařízení SYCOS K DPG s vyhřívaným blokem,
- vysokotlaké čerpadlo AZURA P2 umožňující dodávat požadované množství zkušební látky (obrázek 2),
- vlhčící zařízení upravující plynovzdušnou směs na požadovanou teplotu a vlhkost,
- speciální zkušební komora pro testování filtrů,
- ventilátor SKF-240 s průtokoměrem TESTO 435-2 a teploměrem TESTO 0609 pro nastavení požadovaného průtoku vzduchu (obrázek 3),
- dva IČ spektrometry Gasmet FTIR DX-4000 pro měření vstupní a výstupní koncentrace.

EXPERIMENTÁLNÍ ZKOUŠKY

Měření bylo prováděno při průtoku plynovzdušné směsi $200 \text{ m}^3 \cdot \text{hod}^{-1}$ ($3333 \text{ l} \cdot \text{min}^{-1}$), koncentraci 500 ppm, teplotě $24 \pm 2 \text{ }^\circ\text{C}$, relativní vlhkosti $50 \pm 10 \%$ a tlaku $985 \pm 10 \text{ hPa}$.

Pro cyklohexan je normou ČSN EN 12941 stanovena minimální doba průniku pro třídu A1 70 minut, průniková koncentrace cyklohexanu je 10 ppm.

Obrázek 2 Měřicí sestava – pohled zleva

Obrázek 3 Měřicí sestava – pohled zprava

EXPERIMENTÁLNÍ ZKOUŠKY

Měření plyných látek

Měřicí trať:

- odběrový vak,
- peristaltická pumpa MFLEX pro odběr plynu z vaku pro přípravu požadované plynovzdušné směsi o dané koncentraci,
- vlčící zařízení upravující plynovzdušnou směs na požadovanou teplotu a vlhkost,
- speciální zkušební komory pro testování filtrů,
- ventilátor SKF-240 s průtokoměrem TESTO 435-2 a teploměrem TESTO 0609 pro nastavení požadovaného průtoku vzduchu a
- dva IČ spektrometry Gasmeter FTIR DX-4000 pro měření vstupní a výstupní koncentrace amoniaku a oxidu siřičitého nebo detektor MultiRAE pro stanovení průnikové koncentrace sulfanu.

EXPERIMENTÁLNÍ ZKOUŠKY

Měření s plynnými látkami bylo prováděno za stejných podmínek jako měření s cyklohexanem. Pro amoniak je normou ČSN EN 12941 stanovena minimální doba průniku 50 minut, pro oxid siřičitý 20 minut a pro sulfan 40 minut.

Průniková koncentrace amoniaku (25 ppm) a oxidu siřičitého (5 ppm) byla měřena na vstupu do ventilátoru pomocí IČ spektrometru Gasmeter FTIR DX-4000 a sulfanu (10 ppm) pomocí detektoru MultiRAE. Vstupní koncentrace byla měřena stejným způsobem, jako při měření cyklohexanu.

EXPERIMENTÁLNÍ ZKOUŠKY

e) Výpočet dynamické sorpční kapacity

Dynamická sorpční kapacita (DSK) byla vypočtena dle následujícího vzorce:

$$DSK (g) = M. h. * c * Q * RD / 24470000$$

M. h. molární hmotnost [g.mol⁻¹]

c koncentrace [ppm]

Q průtok [l.min⁻¹]

RD rezistenční doba [min]

EXPERIMENTÁLNÍ ZKOUŠKY

f) Výsledky

V následující tabulce jsou uvedeny hodnoty sorpce malých ochranných filtrů pro jednotlivé zkušební látky pro požadovaný průtok $3333,3 \text{ l}\cdot\text{min}^{-1}$ ($200 \text{ m}^3\cdot\text{hod}^{-1}$).

Vzhledem k tomu, že na tento typ filtrů neexistuje státní norma, byly požadavky na sorpci vztaženy na hodnoty uváděné v ČSN EN 12941 pro malé ochranné filtry třídy 1, tj. pro koncentraci 500 ppm a požadovanou příslušnou hodnotu minimální doby záchytu (tzv. rezistenční dobu) – viz tabulka 1. Zároveň jsou v této tabulce uvedeny hodnoty DSK odpovídající výše uvedeným údajům.

EXPERIMENTÁLNÍ ZKOUŠKY

Tabulka 1 Sorpce filtrů dle ČSN EN 12941 pro třídu 1

Filtr	Zkušební látka	c [ppm]	Q [l.min ⁻¹]	RD [min]	DSK [g]
MOF	cyklohexan	500	3333,3	70	401,3
MOF	amoniak			50	58,0
MOF	oxid siřičitý			20	87,3
MOF	sulfan			20	46,4

EXPERIMENTÁLNÍ ZKOUŠKY

Tabulka 2 Sorpce speciálních filtrů TITAN

Filtr	Výrobní číslo	Zkušební látka	c [ppm]	Q [l.min ⁻¹]	RD [min:sec]	DSK [g]	DSK _∅ [g]	DSK _s [g]	DSK _v [%]
TITAN 1	0010819	cyklohexan	500	3333,3	92:45	531,7	512,8	26,8	5,2
TITAN 2	0030819				86:15	493,8			
TITAN 3	0050819	amoniak			66:15	76,8	99,3	31,8	32,0
TITAN 4	0010720				105:00	121,8			
TITAN 5	0040819	oxid siřičitý			51:40	225,4	200,0	35,9	18,0
TITAN 6	0020720				40:00	174,6			
TITAN 7	0020819	sulfan			103:35	240,4	242,1	2,3	1,0
TITAN 8	0030720				105:00	243,7			

EXPERIMENTÁLNÍ ZKOUŠKY

Z výsledků vplynuly následující závěry:

- požadované hodnoty RD, resp. DSK byly splněny a vysoce překročeny,
- při porovnání průměrných hodnot s teoretickými (tabulka 1) došlo k překročení v případě cyklohexanu o 27,8 %, u amoniaku o 71,2 %, u oxidu siřičitého o 129,1 % a u sulfanu dokonce o 421,8 %,
- velmi dobrá shoda mezi oběma měřeními byla jednak u sulfanu, kde směrodatná odchylka DSK_s , tak i variační koeficient DSK_v dosahovaly velmi nízkých hodnot, a to 2,3 g, resp. 1,0 %,
- obdobně velmi dobrá shoda mezi měřeními byla i u cyklohexanu, kde DSK_s byla 26,8 g a DSK_v 5,2 %,

EXPERIMENTÁLNÍ ZKOUŠKY

- větší rozdíly byly u obou zbývajících plynů – u oxidu siřičitého se odchylka DSK_s pohybovala okolo 35,9 g a variační koeficient DSK_v dosáhl 18,0 %, v případě amoniaku to pak bylo 31,8 g, resp. 32,0 %, přesto i zde naměřené hodnoty výrazně překročily požadavky uváděné v tabulce 1,
- v případě oxidu siřičitého pro hodnotu DSK 174,6 g to bylo o 100,0 % a v případě amoniaku pro hodnotu DSK 76,8 g o 32,4 % více, než by odpovídalo teoretickým hodnotám.

ZÁVĚR

Výsledky jednoznačně prokázaly, že testované filtry jsou schopny po uvažované dobu danou normou ČSN EN 12941 chránit uživatele vozidla před vybranými nebezpečnými látkami. Jedná se zejména o ochranu před cyklohexanem (zástupce organických látek, zejména organofosfátů), amoniakem (zastupujícím především amoniak a aminy), oxidem siřičitým (zastupující kyselé plyny) a sulfanem (zástupce anorganických látek).

Sorpční kapacita připravených filtrů, s obsahem sorbentu okolo 8 kg, nejenže dosahuje předpokládaných minimálních hodnot, ale do značné míry je i překračuje.

Lze tedy říci, že tyto filtry jsou použitelné jak pro vojenská, tak i pro hasičská zásahová vozidla.